

ІВАН СУХІНОВ – ШТРИХИ ДО БІОГРАФІЇ

Одна із найцікавіших і героїчних постатей декабристського руху – поручик Чернігівського полку – Іван Іванович Сухінов. Життя цієї людини – яскравий приклад нескореності людського духу і вірності обраним ідеалам, і напевно, саме тому, викликало і викликає величезну зацікавленість людей, небайдужих до історії.

Життя І. Сухінова було коротким і динамічним: всього 33 роки. Про дитинство і юність декабриста відомо мало, а найбільший інтерес істориків і письменників викликає останній період життя, пов'язаний із участю у таємній організації, повстанням Чернігівського полку, арештом, засланням до Сибіру і трагічною кончиною. Це лише три роки біографії декабриста, але вони наскільки насичені подіями, що їх важко вмістити на кількох аркушах паперу. Кожний етап його, вартий окремого дослідження і коштує цілого життя.

Особисто мені хотілося лише окреслити деякі моменти вступу І. Сухінова до таємного товариства, а також з'ясувати окремі подробиці перебування декабриста в Кам'янці після повстання Чернігівського полку.

Взагалі, в історії життя цієї людини досить багато білих плям. Так сталося, що особиста справа І. Сухінова і його друзів, а також матеріали повстання Чернігівського полку майже не збереглися. Лише деякі деталі його життя цього періоду знайшли своє відображення у справі по «показанням поручика Сухінова и рядового Ракузы о возмутительном духе в 8,9 дивизии и 8 артиллерийской бригаде» і в доповіді Аудиторіатського департаменту від 10.06.1825 року. А тому загадки, пов'язані із біографічними даними декабриста, розпочинаються, навіть із дати його народження. Згідно матеріалів слідства І. І. Сухінов народився в 1795 році. За власним твердженням – в 1797 році. (До речі, цієї дати дотримується і дослідник М. Нечкіна).

На мій погляд, причина розбіжностей, можливо, полягає в тому, що вступивши в 14 років «по вербунку» в Лубенський гусарський полк, Сухінов додав собі кілька років для солідності. Серед обставин, які змусили його вступити до армії, можливо, було бажання допомогти батькові, який, хоча і належав до дворянського роду і в минулому займав посаду колезького регістратора земського суду, але згодом, маючи невеличкий наділ землі (112 десятин),

зайнявся хліборобством. Кріпаків було лише 4, а родина великою, тому дітям довелося з ранніх літ дбати про власний кусок хліба.

Через 3 роки після вступу до армії – став учасником війни 1812 року і закордонних походів. Численні поранення стали причиною направлення до Херсонської інвалідної команди, а після одужання – до Ізюмського гусарського полку (9.10.1813 р.) Через рік, згідно документів, які підтверджували належність до дворянства, здобув офіцерське звання юнкер (17.04.1817 р.) і був переведений до Чернігівського піхотного полку у Васильків. З 1818 року – підпрапорщик, через рік – прапорщик, з 1825 року – поручик. Конкретним місцем служби був 2 батальйон, яким командував С.І.Муравйов-Апостол, командиром полку – підполковник Гебель.

Безумовно, перш за все, поручик Сухінов являє собою інтерес для вивчення, як один із найактивніших учасників таємної організації товариства слов'ян. І тому розмову про нього слід розпочати із часу вступу до організації. До речі, саме це питання – час вступу до товариства і яке саме товариство, свого часу викликало багато суперечливих міркувань.

Так у своїх «Записках» Горбачевський стверджував, що І. Сухінов належав до Товариства Об'єднаних Слов'ян. Власне, такої ж думки дотримувалася і професор М. Нецькіна. Подібна кваліфікація декабриста була зроблена згідно доповіді Аудиторіатського департаменту. Ця сама інформація мала місце і у повідомленні «Санкт-Петербурзьких відомостей» від 21.08.1826 р.

Інші джерела піддають сумніву подібні твердження. В спеціальній літературі ці факти привернули увагу Ю. Г. Оксмана, який коментуючи «Записку про Сухінова» В.М.Соловйова наводить дані про те, що Сухінов відразу вступив до Південного товариства. Свою позицію він мотивує тим, що жоден член товариства не називає його членом організації, що це саме так стверджував і сам Сухінов [1]. Що, також, один із керівників Об'єднаних Слов'ян Борисов 2-й, розповідаючи на слідстві про прийняття нових членів до організації Південного товариства (після приєднання слов'ян) згадував серед учасників про капітана Фурмана, разом із яким, за його словами, був прийнятий Сухінов. При цьому він підкреслював, що вони приймалися не в Слов'янський союз, а в Південне товариство [2]. Знайомлячись із матеріалами слідства, я звернула увагу на те, що капітан Фурман був прийнятий до слов'янського Союзу за рекомендацією Кузьміна і Сухінова під час таборів в Ліщині. Вважаю, що рекомендуючи Фурмана, Сухінов уже був членом організації Слов'ян і твердження Борисова – 2, відносно одночасного

прийняття в організацію Сухінова і Фурмана, не має під собою підстави.

З'ясовуючи питання вступу Сухінова до товариства, можна сказати, що власне, час його вступу до організації (літо, або початок осені 1825 року) і місце, де відбувалась ця подія, Ліщинські табори, де в цей період проходили збори військ 3 піхотного корпусу 2 армії, в складі якої перебував декабрист) ні в кого не викликав сумнівів. Нааясність полягає в іншому. Саме в цей момент (до 15 вересня) відбувалося об'єднання двох товариств і тому і виникли думки, що Сухінов вступив не до Слов'янського союзу, а до нової організації – Південного товариства.

Аналізуючи матеріали засідань в Ліщинах, на яких велись переговори про об'єднання, слід зазначити, що на першому з них, яке (згідно записок Борисова) відбулось 3 або 4 вересня, прізвище Сухінова не згадується. Після третього зібрання посередник між «южанами» і слов'янами Спірідов у розмові з Муравйовим-Апостолом інформував його про те, що товариство кожного дня поповнюється новими членами, серед яких офіцери його полку. Муравйов-Апостол був надзвичайно незадоволений подібним станом справ, вважаючи, що не варто приймати в організацію нових людей, «коих, – на його думку, – можна возбудиť к восстанию, объявив о том лишь накануне дела». До речі, в даному разі мова йшла про товаришів Сухінова – Кузьміна і Соловйова і Муравйов-Апостол не був інформований, що на той час вони вже являлися учасниками товариства. А ось серед дійсно нових членів міг бути і Сухінов.

Власне, його прізвище у спогадах Горбачовського з'явиться лише після третього засідання, місце проведення якого було в останній момент змінене і не всі учасники були сповіщені про ці зміни. Така ситуація викликала обурення чернігівських офіцерів, серед яких був і Сухінов. Коли ж наступного дня Горбачевський, разом із Кузьмінім і Сухіновим, з'явилися до Муравйова-Апостола і зажадали пояснень з цього приводу, він заявив, що все, що має відношення до Чернігівського полку стосується лише його і він нікому не дозволить втручатися в його розпорядження. Подібна поведінка Муравйова-Апостола викликала гнів чернігівських офіцерів. І відповідь Сухінова, на мій погляд, дає можливість зробити висновок до якої саме організації він належав: «Если он, когда-нибудь вздумает располагать мною и моими товарищами, удалять нас от тех, с которыми мы хотим быть в связи, и сблизать с теми, которых мы не хотим знать, то клянусь всем для меня священным, мы найдем дорогу в Москву и Петербург. Нам не нужны такие путеводители как ты...» [3].

Точної дати цієї події в «Записках» Горбачевського і Борисова, на жаль, немає. Автори розходяться в свідченнях, але до 15 вересня – часу остаточного об'єднання товариств – прізвище Сухінова вже згадується в матеріалах засідань. З'явиться воно і на останньому – об'єднавчому у списках 12 добровольців, які погодилися на царевбивство.

Тож, аналізуючи всі доводи за і проти, я вважаю, що першою організацією, до якої вступив Сухінов було Слов'янське товариство, і відповідно, люди, які привели його в організацію найближчі друзі, які також належали до слов'ян. Поручителем декабриста став, як стверджує дослідник М. Нечкіна, слов'янин Кузьмін. Найвірогідніше, час вступу до товариства – кінець літа, або перші числа вересня. На момент остаточного об'єднання – 15 вересня 1825 року – Сухінов уже був членом організації.

Про роль Сухінова у повстанні Чернігівського полку можна говорити багато і це тема окремого дослідження. Варто зазначити, що його участь була, дійсно, важливою, і, в великій мірі, визначальною. І в цьому аспекті важливо з'ясувати стосунки С. І. Муравйова-Апостола і І. І. Сухінова.

Думка про повстання була важливою складовою діяльності обох сторін, тепер вже об'єднаного товариства. Особливо горів цим бажанням слов'янський актив: Сухінов, Соловйов, Кузьмін і Щепілла. Стосунки між ними і Муравйовим-Апостолом після сварки так і залишились прохолодними. Сам Муравйов-Апостол і досі не міг пробачити, що чернігівські офіцери без його згоди стали членами товариства. Під час слідства він особливо підкреслював, що до організації їх не приймав. Але, напевно розумів, що у майбутніх планах йому не обійтися без їхньої підтримки. До того ж йому була добре відома готовність слов'ян збунтувати полк і без нього.

Можливо рішучий настрій і революційні наміри Сухінова дещо лякали Муравйова-Апостола і змусили приймати швидкі рішення, аби відсторонити небезпечного суперника. Хоча чи був справжнім суперником аристократу Муравйову, рішучий, сміливий, але не надто грамотний Сухінов?

Вважаю, що так. Сухінов був особистістю, вартою уваги свого командира, але можливо, були ще якісь інші невідомі нам причини, які змусили його подбати про переведення поручика Сухінова в Олександрійський гусарський полк, навіть, з видачею йому 1200 рублів на обмундирування. Вже в листопаді 1825 року Сухінов отримав наказ з'явитися у нову частину, але, незважаючи на погрози керівництва, так і не залишив місце служби у Василькові, в очікуванні початку повстання. На мій погляд, подібна поведінка Муравйова-

Апостола не відповідає його характеристиці на кшталт «романтика і мрійника». Особисто мені вона більше нагадує Пестеля і, здається, простим зведенням рахунків. Правда, в подальшому їхні стосунки налагодяться і Муравйов-Апостол завжди підкреслюватиме виключно важливу роль Сухінова в повстанні, напевно, пам'ятаючи про те, що саме слов'яни визволили його з-під арешту і тим самим фактично розпочали військові дії.

Роль Сухінова у повстанні надзвичайно важлива. Прагнення рішучих дій і бажання діяти швидко, взагалі риса, характерна для слов'ян, і, зокрема, самого декабриста. Він залізний кулак повстання, безжальний до всіх, хто боявся і вагався. Пізніше, перед слідчою комісією саме ці люди скажуть, що саме він – причина всіх їхніх нещасть. Від його мужності і сміливості, дійсно, буде залежати дуже багато: адже саме Сухінову Муравйов-Апостол довірить очолити авангард, який першим увійшов до Василькова, захопити полкові прапори і скриню. Він встигатиме всюди: віддавати розпорядження, підтримувати залізну дисципліну серед солдат, а в разі необхідності, і сам на сам виступати на захист скривджених. Саме так він врятує дружину Гебеля і його малолітніх дітей від юрби розгніваних солдат. Його рішучу руку відчує на собі і сам підполковник Гебель.

Про славні вчинки декабриста можна говорити багато. Мені хотілося лише зазначити, що, на жаль, до розумних розсудливих пропозицій Сухінова, Муравйов-Апостол прислуховувався не завжди. Не звернув він уваги і на останню пораду поручика Сухінова, який відчуваючи небезпеку зустрічі з урядовими військами, наполягав здійснити перехід до Триліс через село, але командир пішов степом.

Хто зна, може і був правий Горбачовський, коли писав, що багато чого б змінилося, якби на місці Муравйова-Апостола опинився Сухінов.

Під час зустрічі з каральним загоном Гейсмара, упертий Сухінов – єдиний з усіх, вбачаючи неможливість чинити опір, залишив поле бою. Про його поведінку так говорить фраза Аудиторіатської доповіді: «По первому выстрелу из орудия, он, Сухинов, видя совсем несогласное, сказанное Муравьевым, бросился с некоторыми нижними чинами бежать».

Через кілька днів після тяжких поневірянь Іван Іванович дістався до Кам'янки, яка належала полковнику В. Л. Давидову і зупинився у свого знайомого по Чернігівському полку – штаб-лікаря Давидова – Зінькевича. Напевно, якихось особливих планів у Сухінова не було. Він знав, що його усюди розшукують і потрібно було десь відсидітись.

Горбачевський у своїх спогадах так змальовує перебування декабриста у Кам'янці і діалог із Зінькевичем.

– Я надеюсь, что вы будете великодушны и дадите мне способ скрыться, – попросил Сухинов, закончив свой рассказ. Зинькевич отвечал положительно, но был прерван приходом Давыдова, который поговорив с Зинькевичем, вывел его тотчас в другую комнату, а через несколько минут Зинькевич возвратился один и объявил Сухинову, что правительство ищет его повсюду и что он должен, не теряя времени уехать туда, где думает обмануть деятельность полиции. Сухинов не мог произнести ни слова, штаб-лекарь, заметив его смущение, стал извиняться: «Я не волен ни в одном из моих поступков. Я служу у помещика и потому нахожусь в зависимости, не могу ничего для вас сделать без его согласия ... скрывайтесь, если можете в другом месте».

Коли Сухинов сідав у сани, Зінькевич дав йому кілька рублів сріблом і, прощаючись, просив нікому не говорити про своє перебування у Кам'янці. Так воно і станеться. Слід зазначити, що і у слідчій справі В. Л. Давидова немає жодного слова про перебування поручика Сухінова у нашому містечку.

Тепер важко сказати наскільки точно була описана Горбачевським ця подія. На мій погляд, якісь деталі могли не відповідати дійсності, але з часом подробиці опису епізоду, напевно, стали відомі Василю Львовичу Давидову і його відповідь з цього приводу мала за мету, як він говорить, – виправити помилки мемуариста [4]. За словами В. Л. Давидова, Сухінов був прийнятий Зінькевичем дуже гостинно. Він допоміг йому грошима, а сам Давидов дізнався про перебування Сухінова лише після того, як останній виїхав із Кам'янки і тому просто не міг проявити ворожості до учасника повстання Чернігівського полку. До речі, як зазначає Давидов, - він не був знайомий із Сухіновим особисто [5].

У трактовці дослідника М. Нечкіної епізод зустрічі Сухінова і Давидова звучить так: «Зинькевич прийняв його радушно, но Давыдов, узнавши о пребывании Сухинова, запротестовал и ему пришлось уехать». Подібним чином описує цю історію і дослідник Ю.Г.Оксман у своїй статті «Поимка поручика Сухинова» [6]

Аналізуючи всі розповіді можна сказати, що факт знайомства Сухінова і Давидова ми не можемо ні підтвердити, ні заперечити, тому що ніяких даних з цього приводу не маємо. І можливо Василь Львович говорив правду, стверджуючи, що вони не були знайомі. Але відносно того, що Давидов довідався про перебування Сухінова лише після того, як останній залишив Кам'янку, я маю сумнів. І ґрунтується він на тому, що Зінькевич не міг приймати рішення,

відносно Сухінова, з власного розсуду, а лише за наказом господаря. І найвірогідніше, неприємне для Сухінова розпорядження Василь Львович все-таки віддав. І зробив це тому, що, можливо, десь у глибині душі сподівався, що покарання його обмине, адже безпосередньої участі у військових діях він не брав. До того ж мав велику родину, за яку хвилювався. І взагалі, у невизначеності становища його ситуація була подібною до Сухінова.

Пізніше, розуміючи, що даний епізод не характеризує його якнайкраще, зробив вигляд, що всі обставини інциденту були йому, свого часу, невідомі.

Ця робота – лише штрих до біографії Івана Сухінова одного із найяскравіших представників таємної організації Товариства Об'єднаних Слов'ян. Намагання через діяльність одного з її учасників якомога більше дізнатися про повстання Чернігівського полку – важливої складової в історії декабризму, в якій ще багато білих плям.

Джерела та література:

1. Восстание декабристов / Под ред. М. В. Нечкиной. – Т. 4. – С. 324; Т. 5. – С. 20, 198, 206; Т. 6. – С. 142.
2. ***Горбачевский И. И.*** Записки и письма. – М., 1963.
3. Там само.
4. Там само.
5. Там само.
6. Декабристы. Неизданные материалы и статьи / Под ред. Б. Л. Модзалевского и Ю. Г. Оксмана. – Л., 1925. – С. 53–74, 81–88.